

LECTURA ȘI COLECȚIILE DE BIBLIOTECĂ: INTERACȚIUNI, INFLUENȚE, ORIENTĂRI STRATEGICE

Vera OSOIANU

Rezumat: *Articolul evidențiază rolul central al colecțiilor de bibliotecă în calitate de resursă strategică, reglementată legal și construită în funcție de identitatea comunității și de necesitățile utilizatorilor. Utilizatorul este plasat în centrul relației bibliotecă-colecții-lectură, iar nivelul de satisfacere a nevoilor sale constituie principalul indicator al relevanței și imaginii bibliotecii. Analiza arată că, în pofida dezvoltării tehnologiilor digitale și a inteligenței artificiale, cartea rămâne elementul definitoriu al bibliotecii, iar calitatea și actualitatea colecțiilor sunt mai importante decât dimensiunea lor. Modernizarea și reevaluarea colecțiilor, fundamentate pe studierea necesităților comunității, pe coordonarea achizițiilor și pe respectarea standardelor internaționale, sunt esențiale pentru menținerea relevanței bibliotecilor. Spațiile, colecțiile și bibliotecarii rămân pilonii de bază ai instituției bibliotecare.*

Cuvinte-cheie: *colecții de bibliotecă, utilizatori, comunitate, lectură, politici de dezvoltare a colecțiilor, relevanța bibliotecii, standarde IFLA/UNESCO.*

Abstract: *This article accentuate the central role of library collections as a strategic resource, regulated withing a legal framework and shaped by the community's identity, attuned to the needs of its users. The user is placed at the center of the library-collections-reading bond, and the level of his/her satisfaction serves the main indicator of relevance and image of the library. This study highlights that, despite the rapid advancement of digital technologies and artificial intelligence, the book continues to stand as the defining cornerstone of the library, and the excellence and relevance of collections matter far more than their sheer size. Collection modernization and reevaluation, based on the study of community needs, coordination of acquisitions and conformity to international standards, is essential to*

maintaining the relevance of libraries. Spaces, collections and librarians continue to form the fundamental pillars of the library institution.

Keywords: *library collections, users, community, reading, collection development policies, library relevance, IFLA/UNESCO standards.*

Colecțiile bibliotecii și resursele informaționale se înscriu printre resursele strategice de mare importanță ale oricărui stat. De aici și importanța formării și dezvoltării acestora și grija pentru acoperirea legală.

Definită în *Legea cu privire la biblioteci* (2017, ultima actualizare în 2023) ca „totalitatea documentelor de bibliotecă accesibile local sau de la distanță și puse la dispoziția utilizatorilor”, colecția de bibliotecă identifică din start scopurile majore – lectura și destinatarul/beneficiarul final, sau utilizatorul. Tot în *Legea cu privire la biblioteci*, în articolul 13, *Evaluarea bibliotecilor*, printre criteriile minime de activitate a bibliotecii, găsim „colecții și resurse informaționale variate, corespunzătoare profilului comunității” [7].

Sinergia dintre colecții și utilizator se regăsește și în articolul 30 al *Legii cu privire la biblioteci*, care specifică următoarele: „Colecțiile de bibliotecă se constituie în corespundere cu tipul bibliotecii, identitatea culturală și lingvistică a comunității, interesele și cerințele utilizatorilor de bibliotecă și includ diferite categorii de documente pe suport de hârtie, în format digital sau pe orice alt suport” [7]. Conform prevederilor legale, identitatea culturală și lingvistică a comunității, interesele și cerințele utilizatorilor de bibliotecă reprezintă baza pe care se constituie colecția de bibliotecă. Pe această bază se edifică relația bibliotecă–colecții–lectură–utilizator. Utilizatorul este rațiunea de a fi a bibliotecii și toate demersurile în jurul constituirii și dezvoltării colecțiilor bibliotecii au ca orientare necesitățile de lectură, informare și cunoaștere ale utilizatorilor. Fără comunitatea de utilizatori, bibliotecile nu ar avea sens, respectiv toate serviciile și activitățile lor, inclusiv adaptarea la tehnologii, trebuie centrate pe satisfacerea necesităților și așteptărilor acestora. Comunitatea și utilizatorii sunt argumentul principal pentru susținerea și întreținerea bibli-

otecilor de către fondatori. Toate activitățile bibliotecii (inovații, servicii, evenimente) trebuie să răspundă necesităților reale ale membrilor comunității.

În contextul modernizării internetului, diversificării aplicațiilor de inteligență artificială (IA), importanța utilizatorului a crescut, forțând bibliotecile să se modernizeze și să-și actualizeze colecțiile pentru a rămâne relevante, punând accentul pe necesitățile acestuia [1].

Marca bibliotecii a fost dintotdeauna și rămâne a fi cartea. Studiile demonstrează că aceasta este o marcă foarte puternică, iar cu cât marca este mai puternică, cu atât este mai greu de detronat. Și trebuie oare detronată? În cazul bibliotecilor, răspunsul nu poate fi decât unul negativ.

Cel mai important indicator al imaginii pozitive a bibliotecii în comunitate este reprezentat de nivelul de satisfacere a necesităților utilizatorului. Ce solicită utilizatorii bibliotecilor? Potrivit sondajului „Lectura în comparație intergenerațională”, realizat de BNRM cu participarea Agenției de sondaje Magenta Consulting, dar și altor sondaje adiacente temei, utilizatorii vor să găsească la bibliotecă: o gamă largă de cărți, tehnologii, bibliotecari instruiți și gata de ajutor. Aceste doleanțe ale utilizatorilor figurează și în sondajele internaționale, dar și în răspunsurile mai recente oferite de sistemele de IA. La întrebarea „Ce factori contribuie la crearea imaginii pozitive a bibliotecii în comunitate?” Gemini, de exemplu, oferă un răspuns demn de luat în seamă, în care, chiar pe primele locuri, se regăsesc factorii de imagine din sondajul realizat de BNRM, menționat anterior. Chiar pe primul loc, Gemini menționează colecții diversificate, o gamă largă de cărți, reviste, ziare, materiale audiovizuale, precum și acces la resurse digitale, care asigură satisfacerea necesităților variate ale utilizatorilor. După care urmează pe locul trei – tehnologii moderne: accesul la internet, computere, echipamente audiovizuale și baze de date online, care fac din bibliotecă un spațiu modern și relevant, iar pe locul cinci – personal amabil și competent, bibliotecari prietenoși, care să ofere asistență promptă și să fie bine informați despre resursele bibliotecii.

Conform constatărilor bazate pe studii și invocate la diverse niveluri de responsabilitate, cărțile sunt în topul motivelor pentru utilizarea bibliotecilor. Deși trebuie de menționat că și numărul de persoane care vizitează bibliotecile pentru utilizarea tehnologiilor, internetului, pentru studiu privat etc. este, de asemenea, impresionant.

Disponem de indicatori foarte clari unde trebuie direcționate investițiile pentru a asigura reziliența și rezistența în timp a bibliotecii și a îmbunătăți percepția acesteia de către membrii comunității. Anume pe acești indicatori trebuie fundamentată activitatea bibliotecilor ca să rămână relevante pentru comunități.

Biblioteca anului 2026 se va confrunta cu o serie de probleme și provocări complexe, determinate de evoluțiile sociale, tehnologice și economice [10]. Cele mai importante dintre acestea sunt: adaptarea la transformarea digitală și la noile tehnologii, extinderea utilizării IA; insuficiența resurselor financiare; deficitul de personal calificat; necesitatea îmbunătățirii imaginii bibliotecii în comunitate; necesitatea alinierii la strategii și obiective naționale și internaționale etc. Toate acestea împreună sunt probleme bine cunoscute, care țin agenda bibliotecilor de ani și chiar decenii. Pe fundalul acestor provocări, o problemă majoră rămâne insuficiența finanțelor pentru achiziția de cărți, alte publicații și pentru modernizarea infrastructurii. Colecțiile învechite și lipsa sincronizării cu ritmul dezvoltării tehnologice scot în evidență necorespunderea acestora cu necesitățile actuale ale utilizatorilor. Toate acestea influențează scăderea interesului publicului pentru lectură și pentru serviciile tradiționale ale bibliotecii, ce au la bază cartea și lectura.

Bibliotecile trebuie să respecte un sistem de valori bazate pe necesitățile utilizatorilor pe care să-și fundamenteze dezvoltarea colecțiilor. În timp, posibilitățile oferite de spațiul virtual vor scoate de pe ordinea de zi problema exhaustivității, dar sistemul de valori va rămâne oricum. Profilul utilizatorilor ar trebui să fie dominantă de aici. Colecțiile reprezintă un sistem unic care are drept scop lărgirea potențialului informativ al bibliotecilor

membre ale sistemului, nu atât prin completarea exhaustivă a fiecăreia dintre ele, cât printr-un sistem de informație asupra colecțiilor deținute de biblioteci. Deja devine tot mai evident că problema exhaustivității poate fi pusă doar în context local. Dacă o bibliotecă concretă nu va identifica și nu va pune în acces toate documentele ce țin de localitatea în cauză, nimeni n-o va face în locul ei. De aici și interesul pentru documentele de patrimoniu. În internet poți găsi doar ceea ce plasezi acolo, nimic mai mult.

Orice bibliotecă are o responsabilitate aparte pentru resursele de istorie și memorie locală. Materialele referitoare la istoria localității necesită eforturi aparte de colectare, prezervare și punere în acces. Lucrul acesta capătă noi valențe pe fundalul unei griji sporite față de cultura memoriei promovată de conducerea țării, odată cu constituirea la 7 februarie 2025 a Consiliului Memoriei.

Bibliotecile de orice tip și de orice mărime trebuie să conțină materiale în diferite formate. O colecție diversă și actualizată este esențială pentru activitatea bibliotecarilor de încurajare și motivare a oamenilor să citească. În marea lor majoritate, publicațiile din dotarea bibliotecilor sunt cele tipărite, cu o creștere nesemnificativă a ponderii celor digitale.

Datele statistice privind colecțiile bibliotecilor din sistemul național de biblioteci și din bibliotecile publice (separat) pentru anii 2020-2024 demonstrează o dinamică cu tendințe de descreștere. A scăzut constant și numărul publicațiilor în limba română. O influență serioasă aici au casările foarte importante în cazul bibliotecilor publice, care trebuie să ofere o colecție actualizată, relevantă pentru profilul utilizatorilor din aria de servire.

Cu toate variațiile, între creștere și descreștere, în domeniile indicate, 27% dintre cetățenii țării sunt înregistrați ca utilizatori activi ai bibliotecilor publice. Este o cifră foarte mică, date fiind posibilitățile de cumpărare ale cetățenilor destul de modeste în contextul creșterii constante a prețurilor și, respectiv, a costului vieții. Concluzia care se impune este că persoanele care utilizează serviciile bibliotecilor nu au altă soluție de a ajunge la lecturile și serviciile de care au nevoie. Non-utilizatorii ori nu sunt

satisfăcuți de ofertele bibliotecilor și au renunțat la ele, ori încă n-au descoperit drumul spre acestea și avantajele (atâtea câte sunt) oferite de biblioteci.

Marea problemă a colecțiilor de publicații din bibliotecile publice nu este cantitatea, ci calitatea acestora, care reprezintă și un argument puternic pro bibliotecă. Ghidul IFLA/UNESCO recomandă între 1,5-2,5 cărți pe cap de locuitor sau populație-țintă, pentru colecțiile de bază [5]. Acest număr poate să crească în localitățile cu o populație mai mare.

În bibliotecile publice din Republica Moldova media este de aproximativ 6 cărți per locuitor. O colecție mare nu înseamnă neapărat o colecție bună. Contează mai mult relevanța pentru necesitățile comunității și mai puțin mărimea colecției. Tehnologiile, internetul, aplicațiile de IA rezolvă multe din problemele anterioare. Un calculator conectat la internet și competențele în TI sunt în acest sens de mare ajutor.

Pentru a susține lectura de calitate, colecțiile unei biblioteci trebuie să fie actualizate. IFLA consideră că 10% din colecția bibliotecii publice trebuie să fie reprezentate de publicațiile apărute în ultimii doi ani și 30-40% – de publicațiile apărute în ultimii cinci ani [5]. Colecția unei biblioteci nu trebuie să fie mai mică de 2 500 de unități de păstrare. Mărimea colecției depinde de mai mulți factori, incluzând: mărimea spațiului, resursele financiare, proximitatea altor biblioteci, accesul la resursele electronice, necesitățile locale, posibilitatea schimbului interbibliotecar etc.

Colecția bibliotecii este o resursă dinamică. În calitate de garant al protecției sociale în cultură, biblioteca trebuie să dețină cărți și alte publicații corespunzător necesităților membrilor comunității. Respectiv, colecțiile trebuie să fie actualizate permanent și ajustate necesităților acestora.

Rata de înnoire a colecției este deosebit de importantă pentru calitatea colecției. Potrivit recomandărilor IFLA/UNESCO, rata medie de înnoire a colecțiilor trebuie să se înscrie între 7 și 10 ani [4]. Pentru a fi conformă necesităților populației din aria de servire, o colecție trebuie completată cu materiale noi, iar materialele învechite fizic și moral trebuie supuse casării. O colecție mică, dar

de calitate va spori mai mult rata de utilizare decât o colecție mare cu o proporție semnificativă de publicații învechite ca formă fizică și conținut, în care puținele titluri noi se pierd pur și simplu printre numeroasele volume învechite. În cazurile în care unele publicații vechi sunt încă de interes pentru unii utilizatori, acestea trebuie păstrate pe rafturi, unde utilizatorii nu au acces direct.

Conform datelor pentru anul 2024, bibliotecile publice din Republica Moldova au nevoie de aproximativ 54 de ani pentru înnoirea colecțiilor. Media din ultimii cinci ani constituie în jur de 70 de ani. Acest indicator demonstrează gradul avansat de uzură fizică și morală a colecțiilor. Specialiștii consideră că irelevanța colecției este și motivul principal în descreștere a numărului de împrumuturi.

Într-o bibliotecă publică (municipală, orașenească, raională, sătească/comunală) trebuie să predominie beletristica, ce va constitui, aproximativ 70% din colecție. Literatura din alte domenii va constitui aproximativ 30% și va consta, în mod special, din enciclopedii, dicționare etc. În bibliotecile specializate raportul poate fi invers.

După 34 de ani de la proclamarea independenței, doar aproximativ 53% din colecțiile bibliotecilor publice sunt publicațiile în limba română cu grafie latină și chirilică. Conform ultimului sondaj, din totalul colecțiilor în limba română, 70,5% sunt cele editate cu grafie latină și 29,5% sunt în grafie chirilică.

O altă recomandare IFLA/UNESCO este cea de 0,25 achiziții anuale pe cap de locuitor, respectiv 250 de exemplare la 1000 de locuitori [5]. În Republica Moldova, media anului 2024 este de 114,5 exemplare la 1000 de locuitori. Recomandarea IFLA/UNESCO rămâne de mai mulți ani doar un deziderat pentru moldoveni. Interesant faptul că dezideratul de mărire a cotei achizițiilor până la 250 de exemplare la 1000 de locuitori corespunde Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, care, în *Indicatorii de evaluare a impactului de dezvoltare a Strategiei*, Obiectivul general 4. „Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală”, prevede o creștere a indicatorului „Cheltuieli medii lunare pentru o persoană, pentru cultură și recreere, lei” de aproximativ 4 ori, de la 63,6 lei (valoare de

referință în 2021) la 140 lei (ținta intermediară (2025)) și 240 lei ținta finală (2030).

Formula de calcul pentru stabilirea necesarului de resurse recomandată de instituțiile de profil, de care se ghidează comunitatea bibliotecară, este următoarea: populația totală înmulțit cu prețul mediu al unei cărți și înmulțit cu 0,25 achiziții pe cap de locuitor (recomandarea IFLA/UNESCO) [5].

Notă! Prețul mediu al unei cărți în anul 2025 (primele 9 luni) a fost de 97,50 lei, formula de calcul acceptată fiind: cheltuieli pentru achiziția anuală de publicații împărțit la numărul de exemplare achiziționate.

Formula finală a necesarului pentru achiziții la nivel național este următoarea: 2 409 000 (populația RM) x 0,25 (recomandări IFLA/UNESCO) x 97.50 lei (prețul mediu al unei cărți în 2025) = 58 724 250 lei. Respectiv, pe cap de locuitor sunt necesari 24,3 lei: 58 724 250 (lei) : 2 409 200 (populație).

Aceștia sunt indicatorii de orientare care cu greu pot fi atinși în condițiile austerității de durată cu care se confruntă societatea moldovenească. În pofida acestor realități, sunt însă activități care pot fi făcute în orice condiții, atât timp cât există un spațiu și un bibliotecar angajat în păstrarea integrității fizice a colecției, în organizarea și gestionarea eficientă a acesteia, care trebuie să cunoască și să respecte principiile generale de îngrijire a colecției, principiile de organizare și gestionare a colecției și, nu în ultimul rând, să asigure curățenia și întreținerea practică. La fel, să se îngrijească și de educarea estetică a utilizatorilor, de rând cu asigurarea veridicității și actualității informației. Documentele depășite fizic și moral nu-și au rostul într-o bibliotecă care trebuie să acopere necesitățile de educare, informare, de dezvoltare profesională, hedonice etc.

Studiul privind „Activitatea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova în opinia utilizatorilor”, realizat în anul 2025 de Secția Marketing și comunicare socioculturală din cadrul BNRM, relevă faptul că 94% dintre utilizatorii BNRM sunt satisfăcuți de calitatea colecțiilor. Dar această situație nu se răsfrânge asupra altor biblioteci. Biblioteca Națională beneficiază de depozitul legal și de alte for-

me de completare a colecțiilor mai puțin accesibile altor biblioteci.

Pentru crearea unor colecții relevante pentru lectura utilizatorilor se impune: studierea necesităților de lectură ale populației-țintă; studierea refuzurilor; coordonarea achizițiilor cu alte biblioteci din localitate; participarea în consorții de achiziții etc. [9].

Schimbarea constantă a bibliotecii impusă de ritmul spectaculos de avansare a tehnologiilor, a internetului și a IA influențează lectura. În contextul tuturor schimbărilor, indiferent de ritmul de avansare a tehnologiilor, pilonii principali meniți să păstreze relevanța bibliotecilor rămân spațiile, colecțiile și bibliotecarii. Niciunul dintre acești piloni nu poate fi extras din temelia instituției numite bibliotecă. Fără oricare dintre ei, biblioteca va fi o entitate oarecare, dar nu va fi bibliotecă în formula cunoscută și consacrată.

Este evident că mișcarea pro lectură impune o reevaluare a colecțiilor bibliotecare pentru a edifica baza pe care poate fi adusă colecția în conformitate cu necesitățile utilizatorilor și, respectiv, cu recomandările organizațiilor internaționale de profil. La baza acestui demers de viitor vor fi rezultatele studiului sociologic „Evaluarea stării și dinamicii colecțiilor din bibliotecile publice ale Republicii Moldova: provocări și tendințe de dezvoltare”, realizat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova pe parcursul anului 2025, rezultatele evaluării bibliotecilor în anul 2021 și a evaluării din anul 2026, care vor servi ca argumente serioase pentru regândirea, actualizarea și modernizarea colecțiilor de bibliotecă în anul 2026, dar și în perspectivă.

Referințe bibliografice

1. *Biblioteconomie și științele informării*. Manual practic. Coordonatori: Ludmila Corghenci, Vera Osoianu. Chișinău: BNRN: Epigraf, 2021. 252 p. ISBN 978-9975-3510-5-8.
2. *Global Risks Report 2025: Conflict, Environment and Disinformation Top Threats*. Disponibil: <https://www.weforum.org/pre-ss/2025/01/global-risks-report-2025-conflict-environment-and-disinformation-top-threats/> [accesat 2025-10-08].
3. HOFFMAN, Gretchen L. *Library Collection*. Disponibil: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/library-collection>

- [accesat 2025-10-08].
4. INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATIONS AND INSTITUTIONS (IFLA). *Acquisition and Collection Development Section*. Disponibil: <https://www.ifla.org/units/acquisition-collection-development/> [accesat 2025-10-08].
 5. INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATIONS AND INSTITUTIONS (IFLA). *IFLA public library service guidelines*. 2nd, completely rev. ed. / edited by Christie Koontz and Barbara Gubbin. Berlin, 2010. 150 p. ISBN 978-3-11-023226-4. Disponibil: <https://repository.ifla.org/rest/api/core/bitstreams/38972f05-5a77-46ce-a67f-aaa7c7e3eb42/content> [accesat 2025-10-08].
 6. INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATIONS AND INSTITUTIONS (IFLA). *Libraries – Collection development. Collection development librarians*. Disponibil: <https://www.ifla.org/g/bibliography/libraries-collection-development/> [accesat 2025-10-08].
 7. Lege cu privire la biblioteci: nr. 160 din 20.07.2017. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2017, nr. 301-315, art. 529. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120694&lang=ro [accesat 2025-10-08].
 8. PHILIPPI, Liz and Becky CALZADA. Why collection development is important. *Knowledge Quest*. 2022, vol. 50, no. 4, pp. 8-15. Disponibil: <https://go.gale.com/ps/i.do?id=GALE%7CA697577815&sid=googleScholar&v=2.1&it=r&linkaccess=abs&issn=10949046&p=AONE&sw=w&cookieConsent=tru&userGroupName=anon%7E74f557c5&aty=open-web-entry> [accesat 2025-10-08].
 9. Regulamentul privind gestionarea colecțiilor de bibliotecă. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2022, nr. 394-400. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134445&lang=ro [accesat 2025-10-08].
 10. *Riscuri Globale în 2024: Dezinformarea conduce în topul riscurilor în timp ce amenințările cu privire la mediu se intensifică*. Disponibil: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GRR24_Press%20release_RO.pdf [accesat 2025-10-08].